

Olje- og energidepartementet

Oslo, 30.september 2019

Høringsinnspill fra Naturvernforbundet:

Utkast til nasjonal ramme for vindkraft på land

Naturvernforbundet er bekymret for konsekvensene av nasjonal ramme for vindkraft på land og ber regjeringen skrinlegge planene om utbygging av store, naturødeleggende vindkraftverk i urørt og verdifull natur. Vi frykter at prosessen kan føre til inngrep og utbygging av vindindustri i stort omfang med alvorlige konsekvenser for natur, artsmangfold, friluftsliv og naturbaserte næringer. Utfasing av fossil energi må skje raskt, men utbygging av fornybar energi kan ikke skje på bekostning av naturen.

Naturvernforbundet har følgende overordnede kommentarer:

- Den foreslåtte planen oppleves som svært konfliktfylt fordi den peker ut store naturområder for fremtidig vindkraftutbygging. Det er i strid med Stortingets opprinnelige ønske om en plan som skulle ta økt hensyn til natur, miljø og friluftsliv.
- Norge må raskt fase ut bruk og utvinning av fossil energi gjennom tiltak i alle samfunnssektorer og stanse tapet av naturmangfold. Klima- og naturkrisen må sees i sammenheng.
- Nasjonal ramme må ha langt tydeligere eksklusjonskriterier som ivaretar rødlista arter og truede naturtyper, store intakte naturområder, nærområdene til verneområder, villrein- og tamreinområder og viktige friluftsområder. I tillegg må områder med mangelfull kartlegging ekskluderes. I praksis vil det si at de fleste av de utpekte områdene enten blir helt uaktuelle eller blir betraktelig mindre.
- Samlet belastning, og restriksjoner i tråd med vurderingen, burde vært en del av nasjonal ramme. Vi forutsetter at NVE nå får i oppgave å lage retningslinjer for hvordan samlet belastning skal vurderes i enkeltprosjekter.
- Vi forventer en omfattende gjennomgang og revisjon av konsesjonsprosessen i tida framover med tydeligere krav til miljøutredninger, høyere vektlegging av naturverdier og kortere tidsfrister.
- Nasjonal ramme har gitt et bedre kunnskapsgrunnlag, men viser store mangler når det gjelder blant annet fugletrekk, flaggermus, insekter og samlet belastning.
- Vi ber om en evaluering av alle vindkraftkonsesjonene som så langt er gitt. Det må inkludere nye og langt mer omfattende miljøkartlegginger. En slik gjennomgang må gjøres før iverksetting av nasjonal ramme.

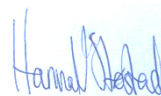
Vennlig hilsen
Naturvernforbundet v/

Silje Ask Lundberg
Leder

Maren Aschehoug Esmark
Generalsekretær

Hanna Støstad
Rådgiver, naturmangfold

Verden står overfor to enorme utfordringer: klimaendringer og tap av naturmangfold. Rapporten til FNs naturpanel er en alvorlig advarsel som viser at tap av naturområder og arter skjer i en skremmende fart – og det skyldes i stor grad nedbygging av areal. Ødelagte økosystem gjør oss enda mer sårbare for klimaendringer, slik at et villere, varmere og både tørrere og våtere klima rammer hardere. Selv om fornybar energi er viktig i et klimaperspektiv, er vi bekymret for at nasjonal ramme legger opp til massiv utbygging av naturområder, og at naturmangfoldet ikke blir tatt på alvor i vindkraftutbygginger.

Naturvernforbundet har i flere år etterlyst en samlet plan for vindkraftutbygging på land i Norge for å sikre en styring av den vindkraftutbyggingen som foregår, med et godt og oppdatert kunnskapsgrunnlag. Frem til nå har dette manglet, og som følge av det har en rekke vindkraftprosjekter i sårbare områder blitt godkjent på manglende kunnskapsgrunnlag. Derfor har vi hele veien vært positive til å få på plass en nasjonal ramme. Den foreslåtte nasjonale rammen for vindkraft har riktignok store mangler og peker i stor grad ut områder vi mener er uegnet for vindkraft. Likevel mener vi at løsningen er å forbedre planen, ikke å skrote den slik deler av energibransjen ønsker. Frem til i dag har vi sett en voldsom bit-for-bit utbygging av norsk natur, enten det er med kraftutbygging, veier, hytter, kjøpesenter, gruver eller andre inngrep. På grunn av dette er én av fem arter i Norge utrydningstruet, og urørt natur i Norge blir stadig mer sjelden. Ved å ikke ha en rammeplan for vindkraftutbygging, risikerer vi at dagens naturødeleggende utbyggingspraksis fortsetter.

Nasjonal ramme leverer ikke på Stortingets ønsker

Da energimeldingen ble behandlet i 2016 ba Stortinget om at det i konsesjonsprosesser for vindkraft skulle tas mer hensyn til miljø og at prosessene måtte bli mindre konfliktfylte. Vi opplever at Olje- og energidepartementet ikke har fulgt opp Stortingets ønsker gjennom prosessen med nasjonal ramme. Forslaget som nå er ute på høring bidrar til å øke konfliktnivået rundt vindkraft og tar i altfor liten grad hensyn til natur og friluftsliv.

Vi viser til Innst. 401 S (2015-2016) fra Stortingets behandling av energimeldingen, der det sies: *Komiteen viser til at vindkraftanlegg er arealkrevende, og det er nødvendig med gode avveininger av viktige miljø- og samfunnshensyn ved konsesjonsbehandling. Miljøutfordringene i forbindelse med vindkraft er i stor grad knyttet til verdifulle naturtyper, fugleliv og landskap. Samtidig båndlegger vindkraftkonsesjoner store areal i kommunene de er lokalisert i, og dette kan skape konflikt lokalt.*

Komiteen viser til at regjeringen ønsker å stramme inn praksis for behandling av søknader om utsatt frist for idriftsettelse for vindkraftkonsesjoner, ved å begrense videreføringen av konsesjoner som er gitt der det ikke er utsikter til å få realisert prosjektet innenfor en rimelig tidshorisont. Komiteen støtter dette, da urealiserte vindkraftkonsesjoner båndlegger areal i kommunene og derfor vil kunne bidra til at lokale konflikter opprettholdes.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Arbeiderpartiet, mener at for å dempe konfliktnivået ved utbygging av vindkraft, er det fornuftig å innføre en nasjonal ramme for vindkraft. Innføringen av en nasjonal ramme for vindkraft vil bidra til å dempe konflikter, sikre at de beste vindkraftlokalitetene blir valgt og gi en forutsigbarhet for både lokalsamfunn og utbyggere.

Dette viser at Stortinget er tydelig på at det er natur, miljø og arealkonflikter som er hovedgrunnen til at Stortinget støtter regjeringens forslag om nasjonal ramme for vindkraft på land.

Vi mener at å legge til rette for små vindkraftverk i allerede industrialiserte områder vil være en klart bedre strategi enn å peke ut store naturområder. Små kraftverk i slike områder ligger ikke inne som en del av nasjonal ramme, men gitt det store konfliktnivået rundt rammen, bør slike alternativer utredes så snart som mulig. En slik utredning må også legge avgjørende vekt på naturmiljø og lokale samfunn. Dette kunne eventuelt resultere i tydelige retningslinjer og kriterier for eventuell utbygging, i stedet for et kart med spesifikke områder.

Norge må fase ut bruk og utvinning av fossil energi

Det haster å kutte i klimagassutslippene, både i Norge og globalt. Vi trenger akutte tiltak i alle samfunnssektorer, og alle verdens land må bidra. Elektrifisering vil være hovedgrepet for å fase ut fossil energibruk, og energieffektivisering i alle sektorer vil sammen med utvikling av en sirkulærøkonomi svært viktig for å framskaffe nok kraft til dette. Virkemidlene for å få til elektrifisering og energieffektivisering må styrkes betraktelig, inkludert økt CO₂-avgift og økt elavgift.

Norges utvinning av olje og gass bidrar videre til store klimagassutslipp globalt. Norske myndigheter største bidrag til å redusere globale klimagassutslipp må være å si nei til videre leting etter olje og gass og nye utbygginger på norsk sokkel og deretter fase ut petroleumssektoren. Dette vil også redusere behovet for elektrifisering betydelig.

Norge må stanse tapet av naturmangfold

Arealinngrep er den største akutte trusselen mot natur og arts mangfold både nasjonalt og globalt, ifølge FNs Naturpanel. Nitti prosent av alle rødlista arter i Norge trues nettopp på grunn av arealendringer og arealødeleggelse. I tillegg til kollisjonsrisikoen for fugler, insekter og flaggermus, innebærer dagens vindkraftutbygging også arealkonflikt med verdifull natur. Vi ser boreal regnskog blir hogget for å bygge adkomstveier, og verdifulle naturtyper som myr og kystlynghei blir ødelagt for å bygge parkeringsplasser og oppstillingsplasser. Det er ikke forenelig med det grønne skiftet. Hittil i Norge har vindkraftverk vært planlagt i naturområder som er lite påvirket av menneskelig aktivitet og inngrep. Mange av disse områdene har store naturverdier som ødelegges ved utbygging av vindkraftanlegg.

I tillegg til arealet som blir direkte påvirket av utbygging, blir økosystemet som helhet endret, og kan miste viktige egenskaper. For mange organismer vil adkomstveiene til vindturbinene for eksempel begrense deres mulighet til fritt å flytte seg rundt i området; våtmark og myr dreneres; og støy vil kunne påvirke levevilkår til en rekke arter. Hubro er et godt eksempel på en art som er svært følsom for forstyrrelser og støy. Det vil være mange andre arter som er like sensitive, men vi har lite kunnskap om ulike arters toleranse for inngrep, særlig enkelte organismegrupper som flaggermus, amfibier og insekter. Noen av artene vil kunne flytte seg til andre områder, men de tilgjengelige områdene vil være av dårligere kvalitet, ellers ville de allerede vært i bruk av arten fra før. Det er utvilsomt at et vindkraftverk vil påvirke bestander av mange ulike arter, og derfor må truede arter kartlegges og vernes.

Nye rapporter viser at det har vært stor nedgang i antall fugler (antall individer totalt, ikke bare antall fuglearter) på verdensbasis. Det betyr at også vanlige og tallrike arter, som ikke er truet med utryddelse, må tas vare på, for å unngå store konsekvenser for økosystemene.

Nasjonal ramme ivaretar ikke natur- og miljøverdier

I utgangspunktet er Naturvernforbundet positiv til planstyring av areal slik som Nasjonal Ramme legger opp til, og vi mener at det trengs mer styring enn dagens situasjon. Imidlertid ser vi at viktige natur- og miljøhensyn er tillagt liten vekt i utformingen av denne rammen, mens lønnsomhet har blitt tillagt relativt stor vekt. Vi mener naturhensyn bør veie mye tyngre i en nasjonal ramme.

En nasjonal ramme bør i første rekke ivareta samfunnsinteresser som ikke skal overlates til enkelte utbyggere selskaper. Vi forventer at hensyn til natur, friluftsliv og naturbaserte næringer er førende for enhver behandling av vindkraftutbygging i Norge. Til tross for at NVE skriver at de har vektlagt natur- og miljøverdier i utvelgelsen, ser vi at i de utpekte områdene er det store naturområder, ofte med mye urørt og sammenhengende natur. Store naturområder er av avgjørende betydning for både biologisk mangfold og friluftsliv.

Flere steder har NVE vedgått at det er viktige naturverdier i området, men at gode produksjonsforhold likevel gjør at de pekes ut som relativt godt egnet. Naturvernforbundet mener at produksjon og økonomisk gevinst ikke skal kunne trumfe naturverdier på denne måten. Utbygging i områder som har viktig og urørt natur må uansett unngås, selv om området har gode produksjonsforhold.

Flere og tydeligere eksklusjonskriterier

Vi etterlyser flere tydelige eksklusjonskriterier som ivaretar naturverdier, friluftslivet og naturbaserte næringer.

- **Inngrepsfrie områder (INON) må defineres som harde eksklusjoner. nngrepsfrie områder (INON) må defineres som harde eksklusjoner.** Andelen inngrepsfri natur er blitt sterkt redusert i Norge de siste 100 årene. Nå har vi bare et lite restareal på i overkant av 11 % natur igjen som ligger mer enn 5 km fra nærmeste tyngre tekniske inngrep, en nedgang i villmarkspreget natur på over 76% siden 1900. De arealene som gjenstår er desto viktigere og av særlig stor betydning for biologisk mangfold.
- **Områder hvor rødlista arter blir negativt påvirket må være automatisk ekskludert.** Rapporten til FNs Naturpanel understreker hvor viktig det er å ta vare på artsmangfoldet, og vindkraftutbygging er et eksempel på inngrep som kan ha betydelige konsekvenser for en rekke truede arter. Dette inkluderer arter som Norge har internasjonalt ansvar for.
- **Nærområdene til naturreservater, nasjonalparker, landskapsvernområder, utvalgte kulturlandskap og friluftsområder må tas ut av planen.** Industriutbygging i områder i umiddelbar nærhet til verneverdier vil utvilsomt påvirke selve verneområdene. Mange dyrearter benytter for eksempel nærområdene i stor grad til næringssøk, og vil bli påvirket negativt hvis det vernede området er omsluttet av industri på alle kanter.
- **Områder med mangelfull kartlegging må ekskluderes.** Disse områdene bør regnes som områder av høy naturverdi når ikke annet er påvist. Slike områder skal ikke tas inn som egnede områder for vindkraft, men defineres som områder der ny kunnskap må innhentes.
- **Nasjonale villreinområder må ekskluderes helt.** Norge har et særlig internasjonalt ansvar for å ta vare på villreinen. Store inngrep i villreinens leveområder har allerede medført at vi i dag kun forvalter villreinen i 23 små villreinområder, hvorav ti er nasjonale villreinområder. Bygging av vindkraftverk er ikke forenelig med intensjonen bak etableringen av de nasjonale villreinområdene.

- **Tamreinens leveområder må komme inn under kategorien harde eksklusjoner.** Erfaringene til reineiere i områder med vindkraft viser at vindkraftutbygging fører til store tap av beiteområder, og at viktige trekk- og flyttleier forsvinner. Den norske staten er etter norsk lov og internasjonale konvensjoner forpliktet til å sørge for bevaring av naturgrunnlaget for samisk kultur, bl.a. gjennom Grunnlovens § 108, naturmangfoldloven og konvensjoner som ILO nr. 169 og FN-konvensjonen om sivile og politiske rettigheter.
- **Viktige og mye brukte friluftsområder må ekskluderes.** Friluftsliv er en viktig del av den norske kulturen, og det er svært viktig at folket kommer seg ut i naturen og får oppleve gleden ved å være ute i skog og fjell. Det er ingen tvil om at vindkraftutbygginger i naturen påvirker friluftslivet negativt, og det bør ikke bygges vindkraft i verdifulle friluftslivsområder som bymarker og byfjell, eller i det sentrale hytte- og rutenettet for friluftslivet. Vi viser for øvrig til uttalelse fra Den Norske Turistforening (DNT).

Naturvernforbundet mener at nasjonal ramme må ta disse eksklusjonskriteriene til følge. I praksis vil det si at de fleste av de utpekte områdene enten blir helt uaktuelle eller blir betraktelig mindre.

Samlet belastning

NVE skriver at det er umulig å beregne samlet belastning i nasjonal ramme, og at dette må ligge på de enkelte prosjektene. Av erfaring vet vi at energimyndighetene og miljømyndighetene i svært liten grad ser helheten i vindkraftutbyggingen på nasjonalt nivå, og nettopp derfor er det helt nødvendig at en nasjonal ramme vurderer regional og nasjonal samlet belastning på natur, arter, friluftsområder og naturbaserte næringer, og setter tydelige rammer for akseptabel belastning. Målet må være å unngå at enkeltprosjekter starter opp i områder som allerede er sterkt belastet, eller hvor det er naturtyper eller arter som blir negativt påvirket på lokalt, regionalt, nasjonalt eller globalt bestandsnivå. En slik vurdering må gjøres både på regionalt og nasjonalt nivå, og i hver enkelt søknad og vurdering. Samlet belastning må være en del av utredningsgrunnlaget for nasjonal ramme, og kan ikke overlates kun til det enkelte prosjektets konsekvensutredninger.

En vurdering av samlet belastning, og restriksjoner i tråd med vurderingen, burde derfor vært en del av nasjonal ramme. Vi forutsetter at NVE nå får i oppgave å lage retningslinjer for hvordan samlet belastning skal vurderes i enkeltprosjekter. En slik vurdering må også gjøres for prosjekter som har fått konsesjon, men som ikke er igangsatt.

Kunnskapsgrunnlaget

Kunnskapsgrunnlaget som ble lagt til grunn for nasjonal ramme er et viktig stykke arbeid. Likevel rapporterer Miljødirektoratet om at det er store kunnskapsmangler. Det betyr at de 13 områdene er valgt ut på sviktende premisser. For eksempel er det områder langs kysten som sannsynligvis har så store naturverdier at de kan være aktuelle som både naturreservater, landskapsvernområder og nasjonalparker, men som ikke er foreslått til vern ennå blant annet på grunn av mangelfull kartlegging. Med vernestatus ville områdene automatisk vært ekskludert, men nå blir flere slike områder i stedet pekt ut som «mest egna» for utbygging. Dessuten er det viktige organismegrupper som ikke er kartlagt eller nevnt i grunnlaget til nasjonal ramme, for eksempel insekter.

Denne kunnskapsmangelen må bli tatt på alvor, og Miljødirektoratets utredninger og kartlegginger må forsterkes kraftig. Dette for å unngå det vi har sett i flere energiutbyggingssaker, nemlig at konsekvensutredningene i ettertid har vist seg å ikke ha registrert viktige naturverdier. Det holder ikke

bare å legge eksisterende (men mangelfull) kunnskap til grunn – her trengs det mer feltarbeid utført av kartleggere med god biologisk kompetanse.

Det er uholdbart når vi ser flere tilfeller der konsesjon er gitt, og hvor arbeidet med MTA i ettertid gir ny kunnskap om naturverdier som er så omfattende og/eller alvorlige at konsesjon i utgangspunktet ikke burde vært gitt. For eksempel ble det påvist hubro i anleggsområdet til Sørmarkfjellet vindkraftanlegg og NINA påviser fugletrekk gjennom store deler av Guleslettene vindkraftverk.

Konsesjonsprosessen

Uavhengig av den nasjonale rammen, vil det aller viktigste tiltaket i tiden framover være å stramme inn konsesjonsprosessen slik at det tas langt sterkere hensyn til natur- og friluftslivsverdier. Dagens konsesjonssystem er svært mangelfullt. Vi ønsker for det første at det blir strammet kraftig inn i tillatt tid fra gitt konsesjon til utbygging, slik regjeringen har gitt signaler om. Det vil være et meget effektivt og godt tiltak. Naturvernforbundet foreslår at dersom en utbygger ikke har fått godkjent MTA innen to år etter at konsesjonen er gitt, så trekkes konsesjonen og ny søknad med nye kartlegginger og vurderinger må gjøres. I tillegg må anlegget igangsettes innen ett år etter godkjent MTA.

For det andre er det helt nødvendig å skjerpe kravene til miljøfaglige utredninger, med tydelige retningslinjer og høyere krav til omfang og kvalitet. Det er ikke nok å bruke eksisterende kunnskap, som ofte er utdatert og tilfeldig innhentet. Andre europeiske land, slik som Storbritannia, går foran med gode eksempler her.

For det tredje må miljømyndighetenes anbefalinger tillegges mye større vekt enn det gjøres i dag, hvor NVE/OED regelmessig overkjører innspill og anbefalinger fra andre myndigheter slik som miljødirektoratet og Riksantikvaren. Innspill fra naturbaserte næringer, natur og friluftsansjoner må også tillegges større vekt i konsesjonene, da vi opplever at våre innspill tillegges liten vekt og flere tilfeller totalt ignoreres. Ved å kunne forsikre lokale og nasjonale interessenter om at naturverdiene er godt utredet og ivaretatt, vil konfliktnivået kunne dempes.

Vi forventer en omfattende gjennomgang og revisjon av konsesjonsprosessen i tida framover. Naturvernforbundet forventer å bli involvert i denne prosessen, og vi bidrar gjerne med innspill og dialog.

Krav om gjennomgang av gitte konsesjoner

De siste ti årene har regjeringen gitt en rekke tillatelser til svært arealkrevende vindkraftutbygginger i norsk natur. Konsesjonene er basert på mangelfulle naturkartlegginger og på liten kunnskap om lokale naturforhold. Vi vet rett og slett ikke hva vi ødelegger. Viktig informasjon kommer fram sent i prosessen, slik som at fugletrekk langs kysten overlapper med flere planlagte vindkraftverk. Dette understreker at det er helt nødvendig å legge til grunn god og oppdatert kunnskap før avgjørelser blir tatt.

Når energimyndighetene har gitt vindkraftkonsesjoner har de lagt til grunn miljøfaglige utredninger som er svært mangelfulle. De er basert på uforsvarlig kort tid i felt og på gamle og dårlige miljøkartlegginger, og i tillegg er innspill og bekymringer fra miljøinstanser og natur- og friluftsanser i stor grad overkjørt. Tidligere erfaringer fra vannkraft viser at vi har all grunn til å frykte betydelig underrapportering av naturmangfold også i vindkraftsaker. En rapport fra NVE viste at miljøutredningene som lå til grunn for utbygging av småkraftverk var svært mangelfulle, og nye grundigere miljøutredninger fant mer enn ti ganger så mange rødlistede lav og moser enn det som ble lagt til grunn for gitte konsesjoner. NVE gav

konsesjon til utbygging av Øystesevassdraget i Hordaland basert på dårlige miljøkartlegginger. Etter at natur- og friluftsforskningsorganisasjonene selv betalte for ny og grundigere naturundersøkelser, så medførte det at utbyggingen ble stoppet av Olje- og Energidepartementet. Øystesevassdraget er nå vernet av Stortinget.

Naturvernforbundet har sammen med Turistforeningen og Norges jeger og fiskerforbund bedt om en gjennomgang og evaluering av konsekvenser av de hundre konsesjonene som så langt er gitt. Samt nye og langt mer omfattende miljøkartlegginger, før det gis nye konsesjoner, og før iverksetting av Nasjonal ramme. Dersom evalueringen viser konsesjoner som er gitt på feil grunnlag, eller at samlet belastning vil påvirke naturmiljø negativt, så må konsesjonene trekkes tilbake og utbyggingen stanses.

Innspill som gjelder hvert enkelt av de 13 områdene

Basert på innspill fra fylkes- og lokallag ønsker vi å skrive litt om hvert av områdene også i den overordnede høringsuttalelsen fra Naturvernforbundet. For øvrig viser vi til de enkelte lokal- og fylkeslagenes egne høringsuttalelser, samt høringsuttalelser fra Forum for Natur og Friluftsliv.

44 Vest-Finnmark

Utbygginger i dette området vil være svært konfliktfylt. Vindkraftutbygginger her vil utvilsomt få store konsekvenser for reindriften, og dermed den samiske kulturen og næringen. Dette hensynet må veie svært tungt. Porsangerhalvøya er også kjent som et viktig område for fugleliv, inkludert fjellrype og lirype. Observasjon av hekkende snøugle var et viktig argument for å trekke tilbake konsesjonen til Fálesrášša vindkraftverk. Et vindindustriområde vil dessuten uten tvil favorisere rødreven, og bli en betydelig hindring for å få tilbake en levedyktig fjellrevbestand. Vest-Finnmark er ikke et egnet sted for vindkraftutbygginger og vil møte stor motstand.

45 Namdal

Trøndelag som helhet har en svært høy samlet belastning av landbasert vindkraft, og bør skånes for videre utbygging.

Det er store naturverdier i området. Området er viktig for hubro, kongeørn, vandrefalk, flaggermusarter med flere. Det er gjort registreringer av hekkende hubro, kongeørn, jaktfalk og fiskeørn innenfor området. Området er også viktig for jerv og bjørn.

Det meste av trekkfuglene er små, landtrekkende arter som i hovedsak flyr langs kysten over land om natta. Vi har alt for lite kunnskap om disse fugletrekkene, men det er rimelig å tro at begge de kystnære områdene i Trøndelag er viktige i denne sammenhengen. Det vises til Norges forpliktelser etter Bonnkonvensjonen om vern av trekkende arter (1979) og NVEs rapport pkt. 41.2 hvor det understrekes at fugletrekk nærmest ikke er kartlagt i Norge.

Det er mange viktige naturtyper her. Namdalen er et kjerneområde for boreal regnskog, som er spesiell for Norge og som det er lite av. Kystlynghei er en rødlistet naturtype som det er mye av innenfor området. Myr er det også mye av, og den er viktig både for klima og naturmangfold, og dessuten særlig sårbar for inngrep. Området har mye myr og i særdeleshet boreale regnskog. Gitt Norges satsning på regnskog i utlandet bør den norske regnskogen vernes for videre utbygging. Namdalen er et av de områdene i rammeplanen som er aller dårligst kartlagt. Sannsynligheten for å finne sjeldne arter som ikke er registrert tidligere, er større her fordi det har vært mindre påvirkning fra menneskelig aktivitet.

I Namdal er det store sørsamiske reindriftsinteresser. Søknaden om Kalvvatnan vindkraftverk i Bindal ble i 2016 avslått på grunn av samlet belastning for reindriftsinteresser, og det er vanskelig å se for seg en videre utbygging i de foreslåtte områdene i Trøndelag som ikke vil påvirke sørsamisk reindrift. Det er en rekke populære nærfjellområder i det utpekte området. Vi vil trekke frem Geitfjellet i Grong, Midterfjellet/ Kvamsfjellet/ Bangsjøan i Steinkjer, Namdalseid og Namsos, Almåsgrønningen i Høylandet/Overhalla og Terråkmarka i Bindal.

46 Grenseområdene mellom Trøndelag og Møre

Disse områdene er generelt dårlig kartlagt med hensyn til naturmangfold. Agdenes og Snillfjord blant de viktigste kommunene for hubrohekkinger i sørdelen av Trøndelag. Videre er det utpekte området viktig leveområde for vandrefalk, havørn og kongeørn med mange registrerte hekkelokaliteter. Som for Namdal er det rimelig å tro at viktige trekkruiter for småfugl ligger innenfor området.

Kystlynghei er en rødlistet naturtype som det er mye av innenfor området. Myr er det også mye av, og den er viktig både for klima og naturmangfold, og dessuten særlig sårbar for inngrep.

Furuskogen på Ertvågøya. Områder bør ikke pekes ut som egnet for vindkraft før naturverdier er godt nok kartlagt til å vite om dette er tilfellet. Skardsøya er i dag uten inngrep fra fjord til fjell, og det er ingen veier eller annen infrastruktur. Fjord- og kulturlandskaper er intakt. Dette er svært sjeldent, og det er svært viktig når en nå vet hva klimaendringer kan føre til for en del arter. Aktuelle veitraseer på Skardsøya vil dessuten komme i konflikt med biologisk verdifull skog.

For friluftslivet er det spesielt viktig å ta vare på nærfjellområdene til de større byene. I Trøndelag inngår alle nærfjellområdene til Trondheimsregionen i rammeplanen, og av disse ligger Hemnekjølen i Grenseområdene mellom Trøndelag og Møre.

47 Indre Sør-Trøndelag

I forslaget til Nasjonal Ramme står det tydelig at «Innenfor det utpekte området er det kartlagt et stort antall sensitive/truede og viktige arter.» Dette gjelder blant annet jaktfalk, hubro, kongeørn og flere rødlistede flaggermusarter. NVE skriver videre at «Viktige naturtypelokaliteter finnes spredt i hele området», og «Området er imidlertid dårlig kartlagt». Det er mye myr innenfor området, noe som er viktig både for klima og for naturmangfold. Dette burde være god nok grunn alene til å ekskludere dette området. Samlet belastning er dessuten svært stor i Trøndelag, ikke minst for sensitive arter som hubro.

Det er også viktige reindriftsinteresser i Sør-Trøndelag, som må veie tungt, ikke minst på grunn av Norges internasjonale forpliktelser.

For friluftslivet er det spesielt viktig å ta vare på nærfjellområdene til de større byene. I Trøndelag inngår alle nærfjellområdene til Trondheimsregionen i rammeplanen, og i Indre Trøndelag finner vi Rensfjellet, Ilfjellet og Vennafjellet.

48 Sunnmøre og Nordfjord

Sunnmøra og Nordfjord er et viktig område for naturverdier. I forslaget til nasjonal ramme står det at «det utpekte området har store områder med kystlynghei og terrengdekkende myr (kystnedbørsmyr)».

Kystlynghei er en utvalgt naturtype. Vi er bekymret for at kystlyngheia vil bli bygget ned i stor grad dersom dette området åpnes for vindkraft. På samme måte er vi bekymret for områder med terrengdekkende myr (kystnedbørsmyr). Myr er ekstremt viktig å bevare, både av klimahensyn og naturmangfoldhensyn, og vindkraftutbygginger vil med stor sannsynlighet påvirke utbredelsen av myr i området.

Områdene ved Rjåhornet mangler totalt kartlegging av fjellområdene. Med de opplysningene som er samla til nå, er det helt umulig å vurdere hvilke biologiske verdier som fins. Fugleliv er også altfor dårlig kartlagt så langt. Ellers er fjellområdene som her er omtalt de viktigste områdene for friluftsliv i disse øykommunene, sommer som vinter. Om disse områdene taper sin verdi som friluftsområde, er det noen mil til alternative områder. Det vil gjøre at inngrep i disse områdene vil oppleves som spesielt hardt.

49 Sunnfjord og Sogn

Sognefjorden er en av Norges (kanskje verdens) mest berømte fjorder, og er av uvurderlig verdi for naturopplevelser, friluftsliv og turistnæring. Å bygge vindkraftverk i dette området bør åpenbart være uaktuelt. Langs nordsida av Sognefjorden er det dessuten større sammenhengende naturområder, som må bevares. Sammenhengende naturområder er av avgjørende betydning for å opprettholde fungerende økosystem og biologisk mangfold, men slike områder er under stort press. De få områdene som er igjen må beskyttes, ikke bygges ut.

50 Nordhordland og Gulen

Konfliktpotensialet i dette området er svært høyt. Landskapet i delområdet er kupert med fjellrygger og fjellplatåer som ligger eksponerte mot dalførene og fjordene rundt, først og fremst Austfjorden, Masfjorden, Fensfjorden, fjordane i Gulen og innløpet til Sognefjorden. Utbygginger her vil endre fundamentalt det karakteristiske norske fjordlandskapet. Området rundt Sognefjorden er, som nevnt over, av nasjonal verdi, og må vernes.

Både NVE selv og Fylkesmannen i Vestland poengterer at fuglelivet i området er svært dårlig kartlagt. Det har nylig kommet fram fra forskning fra NINA 2018/2019 at store fugletrekk går over land ved Lutelandet og Bremangerlandet, og det er stor sannsynlighet for at dette også er tilfellet på mange av de kystnære fjellområdene i Nordhordland og Gulen. Førre var-prinsippet må gjelde i delområdet når kunnskapsgrunnlaget er såpass mangelfullt og konfliktpotensialet så høyt.

Når det gjelder Fjonfjella, vil vi presisere at området utgjør det største inngrepsfrie naturområdet i Hordaland nord for Hardangerfjorden, og at området i det regionale planverket til Hordaland fylkeskommune ble klassifisert som «sårbart høyfjellsområde av stor verdi». Det er enormt viktig å bevare det lille vi har igjen av inngrepsfri natur i Norge. Fjonfjella er også foreslått vernet av Miljødirektoratet gjennom prosessen med supplerende vern, etter innspill fra Fylkesmannen i Vestland. Forslaget begrunnes med at dette er et stort, inngrepsfritt område som har en viktig landskapsøkologisk funksjon i denne delen av fylket. Gjennom Fjonfjella ned mot Osterfjorden renner dessuten det verna Eikefet-vassdraget. Vi vil på det sterkeste anbefale at Fjonfjella blir ekskludert fra nasjonal ramme.

Samtidig vil vi understreke at de samme argumentene som NVE bruker for å vurdere eksklusjon av Fjonfjella (friluftsliv og sammenhengende naturområder) er gyldige for storparten av fjellområdene ellers i Nordhordland og Gulen. I kystfjellene kommer i tillegg konflikt med trekkfugl. Ikke bare Fjonfjella, men hele fjellområdet i delområdet må derfor ekskluderes. Konfliktnivået i området er også høyt blant befolkningen. Berørte kommuner i Hordaland har sagt nei til vindkraftutbygging og flere lokale protestgrupper har blitt etablert.

51 Sunnhordland og Haugalandet

Innenfor det utpekte området er det viktige forekomster av blant annet hubro, havørn, kongeørn, spurvefugl, spettefugl, hønsefugl og storlom. Mange små naturområder står økologisk i sammenheng, og utgjør et viktig nettverk for fugl. Det gjør også at omfanget av rødlistede fuglearter i området er stort. Selv om kunnskapsgrunnlaget er mangelfullt, synes omfanget av sårbare fuglearter å være betydelig.

Miljødirektoratet foreslo å ekskludere de vestre delene av det utpekte området, blant annet på grunn av fugletrekk, noe NVE valgte å ikke imøtekomme i sitt høringsforslag. Etter vår oppfatning er omfanget av

sårbare fuglearter så stort i dette området, at vi vil fraråde at det inngår i NR. NVE skriver at de «har lagt til grunn at de viktigste funksjonsområdene for fugler på trekk følger kyststripa», men ny forskning viser at fugletrekket også går lengre inne over land. Det er derfor stort konfliktpotensial med fugl her. Hvis området likevel blir værende i nasjonal ramme til tross for de store naturverdiene, er det helt essensielt at Miljødirektoratets eksklusjonsforslag langs den vestlige grensen tas til følge.

Det er store urørte naturområder i det foreslåtte området, blant annet Imslands/Vikedalsfjellene, Husnesfjellene og fjellområdene nord for Åkrafjorden opp mot Folgefonna nasjonalpark, Grønafjellet på Stord samt store inngrepsfrie naturområder i Etne og Tysnes som må beskyttes mot utbygging, samt store friluftsinnteresser.

De utpekte områdene i Hordaland inneholder umistelige naturverdier som myr- og våtmarksområder, sårbart høyfjell, regnskoglokaliteter som er unike i verdenssammenheng, en rekke truede arter. Rovfugl, gaupe, hubro, havørn, fjellrev, heilo, storlom, jordugle og orrfugl er blant artene man finner i de utpekte områdene.

Konfliktnivået blant befolkningen er høyt i Hordaland: de berørte kommunene har sagt nei til vindkraftutbygging, det har vært gjennomført demonstrasjoner både på Stord og i Kvinnherad, og i Kvinnherad er det etablert en svært aktiv motstandsgruppe.

52 Vest-Agder og Rogaland

I Forslag til supplerende vern (2019) fra Miljødirektoratet er Kvitladalen – Bjordal foreslått som nasjonalpark. En nasjonalpark er totalt uforenlig med etablering med vindkraftverk i nære omgivelser, og dette området bør ekskluderes.

Det største inngrepsfrie naturområdet (INON) i Sør-Rogaland ligger innenfor det som var analyseområde 13 og det er et av de få områdene i Rogaland med villmarkspreget. Det er umulig å finne avbøtende tiltak som hindrer at villmarken forsvinner hvis det bygges vindkraftanlegg i eller nær villmarken. Fra Kvitladalen strekker det seg sammenhengende urørt natur videre inn i Skreådalen i Sirdal kommune. Nylig fikk Sira-Kvina Kraftselskap avslag på søknad om en dam i Ytre Skreåvatn. NVE begrunnet avslaget i 2018 med hensyn til natur og friluftsliv. Vi mener hele området bør tas ut av NR med en tilsvarende begrunnelse.

Virkingen for flaggermus bør absolutt være god nok grunn til å ta Miljødirektoratets eksklusjonsforslag til følge. Flaggermus er en viktig del av økosystemet. NVE skriver at hver enkelt konsesjonsprosess kan ta nødvendig hensyn, men vi ser at slike hensyn som regel ikke blir tatt i praksis. Derfor bør slike områder ekskluderes tidlig.

De nordlige delene av det utpekte området inngår i Setesdal Ryfylke villreinområde, og på grunn av klimaendringer og nedising vil villreinen sannsynligvis måtte i randsonene. Derfor er det veldig viktig å bevare de eksisterende villreinområdene og områdene rundt. Nasjonale villreinområder må inngå som harde eksklusjoner.

53 Aust-Agder

NVE skriver at «den midtre og nordlige delen av området omfatter betydelige forekomster av store rovfugl som kongeørn og hubro». Hubro har vært en kilde til konflikt i mange utbyggingssaker, og vi er bekymret for at dette også vil være tilfellet ved nye utbygginger. Aust-Agder er dessuten et viktig leveområde for gaupe, som er sterkt truet i Norge.

NVE skriver at «området har potensial for funn av flaggermus». Dette utsagnet viser bare hvor dårlig kartlagt dette området er, og så lenge det ikke er kartlagt, bør man gå ut ifra at området har svært høy verdi for natur.

54 Grenseområdene mellom Buskerud, Telemark og Vestfold

Vestfold, Grenland og nedre del av Buskerud er en «hot spot» for naturmangfold i Norge. De geologiske og klimatiske forholdene gjør området svært rikt og variert med hensyn til biologisk mangfold. Spesielt flora, insekt- og fuglefauna er rike og særpregede.

Det foreslåtte vindkraftområdet er også viktig for en lang rekke sårbare fuglearter som er utsatte for vindkraftanlegg. Her hekker eksempelvis livskraftige bestander av arter som fiskeørn, kongeørn, vepsevåk, hønsehauk, vandrefalk, musvåk, fjellvåk, nattravn, storfugl, orrfugl, storlom, smålom, trane, tretåspett, gråspett, dvergspett, m.fl. I tillegg finnes hvitryggspett, hubro og lerkefalk.

Det går også viktige fugletrekk gjennom det foreslåtte analyseområde 4. Like sør for det foreslåtte området, ligger Mølen (Larvik) og Jomfruland (Kragerø), som er av de aller viktigste og mest brukte innfalls- og «utfalls»-portene for fugletrekket i Norge. Derfra trekker hundretusenvis av fugl videre innover i landet gjennom det aktuelle området.

I dette området er det også svært mangelfullt kunnskapsgrunnlag. De digitale databasene NVE har forholdt seg til, har betydelige mangler, og omfattende kartlegging må gjennomføres for å få oversikt over aktuelle naturverdier.

Området bør ikke inngå som et av de best egnede områdene for utbygging av vindkraft. Hvis området likevel inkluderes, vil vi på det sterkeste anbefale å følge Miljødirektoratets eksklusjonsforslag og kutte den nordligste delen av området. Her er det svært viktige naturverdier som ikke kan erstattes.

55 Østfold

NVE skriver at «Miljødirektoratet har foreslått å ekskludere hele det utpekte området». Miljødirektoratet vurderer det som viktig å bevare de gjenværende større utmarksområdene i denne regionen for å kunne oppnå bestandsmålene for ulv og gaupe. NVE bestrider konklusjonene til Miljødirektoratet, og tar en egen vurdering på at utbygging ikke vil være i konflikt med bestandsmålene. Her må NVE innrette seg etter Miljødirektoratets kompetanse og ekskludere området.

56 Nordre Hedmark

Store sammenhengende skogområder er svært verdifulle, både fra et klimaperspektiv og naturmangfoldperspektiv. Det er helt uholdbart å dele opp slike store urørte naturområder med vindkraftverk. Her er det viktige leveområder for store rovdyr, kongeørn, jaktfalk, hønsehauk, hubro, fiskeørn, brushane, myrhauk og dobbeltbekkasin, for å nevne noen. Disse områdene er uvurderlige og må beskyttes fra ytterligere inngrep.

Hvis området likevel tas med, vil vi på det sterkeste anbefale at Miljødirektoratets forslag om å ekskludere deler av det utpekte området tas til følge. Arealene rundt de vernede høvfjellsmyrene er svært viktige, både med tanke på sårbare fuglearter og viktige myrområder og naturtyper. Nasjonale villreinområder må automatisk ekskluderes, uavhengig av produksjonsforhold. Villrein og fugl må vektes mye tyngre enn det har blitt gjort hittil i prosessen.

Ytterligere informasjon og tidligere innspill:

[Brev fra natur- og friluftsforskerne angående metode for nasjonal rammeplan, våren 2017](#)

[Brev fra natur- og friluftsforskerne angående villrein og nasjonal ramme, 2018](#)

[Naturvernforbundets innspill til NVE høsten 2018, i forkant av nasjonal rammeplan](#)

[Brev fra Natur- og friluftsforskerne som krever full gjennomgang av det miljøfaglige grunnlaget for gitte vindkraftkonsesjoner, juli 2019](#)

Uttalelser fra Naturvernforbundet:

[Bekymret for konsekvensene av nasjonal ramme for vindkraft på land](#)

[Omfattende vindkraftutbygging ødelegger verdifull natur i Trøndelag](#)

[Landsstyrettalelse: Ingen vindindustri i reinens leveområder!](#)